

Berichten

Redactie (in overleg met het dagelijks bestuur der Stichting): A. J. F. van Weezel Errens

5e JAARGANG No. 3

DECEMBER 1954

DE GEVOLGEN VAN DE MYXOMATOSE voor Flora, Fauna en Landschap

De gevolgen van de onbezonnen daad van Prof. Delille, die in 1952 de konijnen op zijn landgoed Maille bois kunstmatig met myxomatose besmette, hebben vele pennen in beweging gebracht. De dierenliefhebbers hebben hem uitgekreten voor een onmenselijke beul. Dat is wel enigszins te begrijpen want een door hevige verzweringen aan de kop verblind konijntje biedt een deerniswaardige aanblik. De jagers verwijten hem het verlies van hun voornameste jachtwild, de fabrikanten van jachtpatronen het verlies van een deel van hun inkomsten en een ieder die iets met de jacht te maken heeft is door de myxomatose ook werkelijk soms in ernstige mate gedupeerd. Dat de konijnenfokkers ernstige schade lijden is zeker en het gerechtshof in Dreux heeft Prof. Delille schuldig verklaard aan de dood van de konijnen van zijn buurvrouw, die nu een eis tot schadevergoeding kan instellen. Ongetwijfeld zal het nu eisen tot schadevergoeding regenen en het is niet ondenkbaar dat de professor totaal zal worden geruïneerd. Aan de andere kant is de myxomatose door boseigenaars en landbouwers als een zegen begroet. Immers, het konijn wordt door hen als zeer schadelijk beschouwd en het verdwijnen van dit knaagdier zou veel schade kunnen voorkomen. Voor Nederland ligt de zaak bijna precies zo als in Frankrijk. Jagers en konijnenhouders zien de ziekte met bezorgdheid uitbreken, de bosbouwers, de beheerders van duinterreinen, op sommige plaatsen ook de land- en tuinbouwers, vinden het eigenlijk een grote zorg minder.

Het konijn heeft in Nederland burgerrecht verkregen. Een Nederlander kan zich de duinen en de hoge zandstreken in ons land niet zonder konijnen meer denken. Toch hoort het konijn eigenlijk niet in ons land thuis. Hoe en wanneer het hier voor het eerst is verschenen is niet precies meer uit te maken. Volgens Dr M. A. IJsseling is het dier zeer waarschijnlijk afkomstig uit het Westelijk deel van het Middellandse Zee-gebied. Ten Noorden van de Alpen werd het eerst in de Middeleeuwen ingevoerd, uit die tijd stammen tenminste de eerste berichten over het voorkomen van konijnen in Duitsland. De verspreiding ging niet overal even snel, het konijn deed b.v. pas in 1844 zijn intrede in Luxemburg. In de Middeleeuwen heeft men het op vele plaatsen geïmporteerd als speciaal jachtwild voor ... de dames! Dezelfde reden dus die be-

stond voor import van het Dambert, dat daar ook zijn naam (Cerf des Dames) aan dankt.

Het feit, dat het konijn eigenlijk niet in ons land thuis hoort, verklaart reeds zijn schadelijkheid, want we zien vaak dat bij import van een nieuwe diersoort in een vreemde omgeving deze zich, als de levensvoorwaarden niet te ongunstig zijn, in korte tijd geweldig kan vermeerderen. In het vreemde gebied ontbreken zijn natuurlijke vijanden immers; allerlei gewassen, die tot nu toe weinig liefhebbers vonden, kunnen de nieuweling soms een welkom voedsel zijn. Kan het zich sneller vermeerderen dan de leden van de oorspronkelijke fauna, dan worden de laatste vaak door de nieuwkomer verdrongen. Een bekend voorbeeld vormen de mus en de spreeuw in Australië, die vele Australische vogels verdrongen, zo zelfs, dat men in de straten en parken van Australische steden alleen Europese vogels ziet. Berucht is het konijn in Australië, dat daar tot een ongekende plaag is geworden. De konijnenbestrijding met myxomatose is dan ook in Australië voor het eerst toegepast en met succes.

Wanneer we ons nu afvragen wat de gevolgen voor de Nederlandse Flora, Fauna en het Nederlandse landschap zullen zijn, dan kan men als volgt redeneren: het konijn is een vreemdeling die een niet geringe invloed uitoefent, verdwijnt deze vreemdeling dan krijgt men een terugkeer naar de oorspronkelijke toestand. We zullen dan b.v. eindelijk eens weten hoe de duinen er uit zagen toen de Kaninefaten (die geen konijnen vingen, want die waren er nog niet) nog in Kennemerland woonden. Men moet daarbij niet vergeten, dat konijnen niet alleen de groei en ontwikkeling van allerlei planten tegenhouden of zelf onmogelijk maken, maar dat er ook planten zijn, die ze niet lekker vinden en die, wanneer de konijnen andere gewassen kort houden, een prachtige kans tot ontwikkeling krijgen. De prachtige bloeiende Parnassia-velden in vochtige duinpannen met hun tapijt van witte sterretjes zouden er zonder konijnen niet zijn, ze zouden door hoge grassen worden overwoekerd. De adelaarsvaren dankt zijn ontwikkeling in vele gevallen aan het konijn, dat de varen niet lust en de concurrenten van deze plant kort houdt. Ook Fluitekruid en Brandnetels profiteren vaak van de activiteit van konijnen. Daarentegen zal het typische

bos van kalkrijk duin met Liguster, Duindoorn, Vlier, Meidoorn, Kardinaalmuts en Wegedoorn zich pas goed kunnen ontwikkelen als de konijnen zijn uitgeschakeld. De kalkarme duinen zullen dicht bedekt raken met Struikhei, een plant die veel van konijnen te lijden heeft en hetzelfde zal men ook op de droge gronden in het binnenland kunnen zien. De invloed van begrazing door konijnen op weiland heeft men door experimenten nagegaan. Bij onbegraasde terreinen, die men door gaasafscheidingsen voor konijnen ontoegankelijk had gemaakt, was de hooiopbrengst het vijfvoudige van die van begraasde terreinen. Ging men de samenstelling van de grasmat na bij ingezaaid weiland dan vond men in begraasd weiland tweemaal zoveel voor het vee oneetbare planten dan in onbegraasd weiland. Aardig was overigens dat bij sommige proefnemingen bleek, dat konijnen juist verhinderden dat een grassoort die het vee niet lust, maar de konijnen wel, zich over het weiland kon verbreiden. Hoewel ik hier op de economische betekenis van het Wilde Konijn niet verder wil ingaan, heb ik deze voorbeelden even genoemd om te doen zien van welke orde van grootte de konijnen vraat kan zijn. Het is dan ook niet te verwonderen, dat na de eerste zomer met myxomatose in sommige Franse districten de boeren hun veestapel moesten uitbreiden, omdat de grashoeveelheid ongekend groot was, de oogst veel beter was dan normaal en bos, dat zich niet natuurlijk had kunnen verjongen, nu plotseling dichte opslag van zaailingen vertoonde. In het algemeen kan men dus wel zeggen, dat de gevolgen van het verdwijnen van het konijn voor de Flora gunstig zouden zijn, ook al zouden hierdoor de typische Parnassia-weiden grotendeels verdwijnen en zou een dichtbegroeid duinterrein, hoge opslag in de heide e.d. in vele gevallen bezwaren kunnen hebben.

Voor de Fauna liggen de zaken enigszins anders. De Hermelijn is voor zijn voedsel voornamelijk op konijnen aangewezen, zal bij teruglopen van de aantallen konijnen naar ander voedsel moeten omzien en dus schadelijk worden voor de grotere vogels of zelf moeten verdwijnen. Voor de Buizerd speelt het konijn als voedselbron ook een rol van betekenis en de toename van de Buizerd, die de laatste tijd werd geconstateerd, zou teniet gedaan kunnen worden. Verder leveren konijnenholen onderdak voor diverse vogelsoorten zoals Tapuiten, Holenduiven, Steenuilen en Bergeenden. Deze vier soorten zijn echter geenszins op konijnenholen aangewezen. Zo blijkt de bergeend zich in Denemarken, ook in het gebied waar geen konijnen voorkomen, uit te breiden, deze kan het dus blijkbaar best geheel zonder konijnenholen stellen. De dichter begroeide duinen zullen dan wel voor de dekking zorgen.

Tenslotte wil ik nog wijzen op een merkwaardige betrekking tussen het konijn, een van zijn natuurlijke vijanden, nl. de Vos en de verbreiding van de myxomatose. De Vos voedt zich gaarne met konijnen. In Frankrijk ontdekte men nu, dat in bosreservaten waar geen jacht werd uitgeoefend, het roofwild dus niet door jachtopzieners werd weggeschoten en de Vos dus talrijk voorkwam, de konijnenstand daarom slechts zeer matig was. De myxomatose breidde zich in dit gebied slechts langzaam uit, omdat enerzijds door de geringere dichtheid van de konijnenbevolking de kans op besmet-

ting geringer was, anderzijds de vossen de zieke blinde konijnen, die niet uit de weg konden komen, als een gemakkelijke prooi onschadelijk maakten. Van de ziekte hadden de vossen geen last. Trouwens, op plaatsen waar door de enorme sterfte de dode konijnen onbegraven bleven liggen, werd waargenomen, dat allerlei vogels zich voeden met de maden, die op de dode beesten in groot aantal te vinden waren, zonder dat ze er nadelige gevolgen van ondervonden.

De conclusie kan dan ook luiden dat, mocht het konijn uit onze Fauna geheel verdwijnen, de plantenwereld en daarmee het landschap niet onaanzienlijke veranderingen zullen ondergaan, zowel ten goede als ten kwade. De invloed op de dierenwereld zal vermoedelijk minder belangrijk blijken te zijn.

Dr A. C. V. VAN BEMMEL
(Afdeling Natuurbescherming en Landschap
van het Staatsbosbeheer).

Utrecht, 1 October 1954.
